

I MAJANDUSPOLIITILINE KOKKUVÕTE

Välisnõudluse poolest oli 2003. aasta Eesti jaoks suhteliselt ebasoodne. Ehkki teisel poolaastal alanud maailmamajanduse elavnemine jätkus nii IV kvartalis kui ka 2004. a algul, oli see peamiste majanduskeskuste lõikes väga erinev. Näiteks kasvas Ameerika Ühendriikide majandus IV kvartalis 4,3%, Jaapanis oli kasv 3,6%, euroalal aga 0,6%. Siiski prognoositakse kõigis suuremais tööstusriikides majanduskasvu edasist kiirenemist.

Väikese majanduskasvu tõttu olid rahapoliitilised intressimäärad 2003. aastal väga madalad. Potentsiaalse majanduskasvu taastumise ja rahapoliitiliste intresside tõstmise ootusi korrigeeriti mitmel korral. Samasugune olukord oli iseloomulik ka 2004. a algusele.

Euro kiire kallinemine Ameerika Ühendriikide dollari suhtes jäi 2003. a lõppu ning alates 2004. a jaanuari keskpaigast on vahetuskurss kõikunud suures vahemikus taseme 1,20–1,25 USD/EUR ümber.

Kogu 2003. a jooksul oli inflatsioonisurve enamikus majanduskeskustes nõrk. Euroalal oli inflatsioonitempo algselt prognoositust siiski pigem kiirem ning selle alanemist allapoole 2% prognoositakse 2004. aastaks.

EESTI

Finantssektor

Rahapoliitiline keskkond oli 2003. aastal ekspansiivne. Esimesele poolaastale oli iseloomulik nii reaalsektori ettevõtetele antud laenude intresside alanemine seni madalaima tasemeni kui ka vahe vähenemine euroala intresside ja Eesti pankadest väljastatud laenude intresside vahel. **Teisel poolaastal intressid stabiliseerusid väljakujunenud tasemel.**

2003. a lõppu ja 2004. a algust iseloomustas eelmiste perioodide trendide jätkumine. **Hoiuste tagasihoidliku kasvu tõttu suurenenud välislaenamise najal jätkus kiire panga- ja liisingfinantseerimine.** Vahendid suunati põhiliselt eluaseme, ärikinnisvara ning suurte infrastruktuuri objektide finantseerimiseks. Leibkondade eluasemelaenu ületasid 2003. a lõpul 13% SKP suhtes ning reaalsektori ettevõtetele antud laenude jääk ligines 20%le.

Kiire laenukasv ei halvendanud aga laenuportfelli kvaliteeti, samuti säilitasid pangad vaatamata intressivahe alanemisele kõrge kasumlikkuse ja kapitaliseerituse.

Inflatsioon

2003. a kokkuvõttes oli oluline toiduainete ja nafta hinnaga seotud välise hinnasurve nõrgenemine ning ka euro kallinemine Ameerika Ühendriikide dollari suhtes. Nende tegurite koosmõjul kujunes aasta keskmiseks tarbijahinna kasvuks vaid 1,3%, mis on seni kõige madalam. Toiduainete suure osakaalu tõttu Eesti tarbija ostukorvis jäi tarbijahinna tõus

isegi väiksemaks kui euroalal. Ehkki suletud sektoris jätkus hindade lähenemine arenenud riikide tasemele, ei hõlmanud see administratiivselt reguleeritavaid hindu. Administratiivse hinnatõusu puudumist võib pidada 2003. a eripäraks.

Ka 2004. a algul oli tarbijahinna aastakasv läbi aegade väiksemaid: jaanuaris 0,5% ja veebruaris 0,4%. Et Euroopa Liiduga ühinemise tõttu kaudsete maksude määrad ühtlustuvad ning kavandatud on ka mõned administratiivsed hinnatõusud, siis ei saa nii madal aastakasv säilida.

Nii 2003. aastal kui ka 2004. a alguses oli Eesti krooni reaalkursi muutumise oluliseks taustateguriks dollari odavnemine euro suhtes. 2003. a keskmisena tõusis krooni reaalkurs 1,8%, sealjuures tööstusriikide valuutade suhtes keskmiselt 0,4% ja siirderiikide valuutade suhtes 5,5%. Jaanuaris tõusis krooni reaalkurs 0,5% ja veebruaris 0,1%.

Reaalsektor

Sisemajanduse reaalkasv 2003. aastal veidi aeglustus – 4,7%ni. Majanduskasv rajanes rohkem sisenõudlusele kui ekspordil, ehkki tänu infotehnoloogia sektoriga seotud allhanke suurenemisele oli kaupade ja teenuste ekspordi kasv kiirem kui 2002. aastal ja ulatus püsihindades 6%ni. Sisemajanduse nõudluse kasv II poolaastal küll aeglustus, kuid oli ikkagi 7,3% ehk umbes 2,5 protsendipunkti väiksem kui 2002. aastal.

Sisenõudluse endiselt kiire kasv põhines investeringute jätkuval suurenemisel. See tähendas 2003. aastal suuremat investeerimiskaupade sissevedu ja vastavalt ka kaubandusbilansi puudujäägi suurenemist. Ehkki väliskaubanduse saldo halvenemist aitas tasakaalustada teenuste ekspordilt saadud tulu rohkem kui 5%ne kasv ning sisemaine sääst jäi praktiliselt 2002. a tasemele, jätkus 2002. aastal alanud jooksevkonto saldo halvenemine – puudujääk ulatus 13,7%ni oodatava SKP suhtes. Selline erinevus oli iseloomulik kõigile kvartalitele. Säästu suurenemine valitsemissektoris ei suutnud tasakaalustada erasektori säästu vähenemist. Samuti ei ole kindlust selle suhtes, et 2003. aasta II poolele iseloomulik sisemaise nõudluse kasvu aeglustumine on jätkunud ka 2004. aastal. Et otseinvesteeringud katsid umbes 60% rahastamisvajakust, siis suurenes endiselt välisvõlgnevus ning aasta lõpu seisuga ligines brutovõlg 75%le SKP suhtes.

Tööturu areng oli mõneti vastuoluline. Alates 2000. a keskpaigast on hõive pidevalt suurenenud ja ka kogu 2003. aastat iseloomustas hõive aeglane kasv, keskmiselt 1,2%, seda nii avatud kui ka suletud sektori ettevõtteis. Neljandas kvartalis kiirenes hõive aastakasv seejuures 2,4%ni. Koos uute töökohtade loomisega alanes 2003. aastal ka töötuse määr. Neljandas kvartalis oli töötuse tase kaks protsendipunkti madalam kui aasta varem ning moodustas 9,3%, mis on väikseim näitaja pärast Vene kriisi. Kahanes ka pikaajaline töötus.

Samal ajal muutus märgatavalt tootluse ja keskmise palga kasvu vaherkord. Kui tootluse kasvu aeglustumine on seletatav nõudluse struktuuris toimunud nihkega töömahukate teenuste kasuks, siis palgakasvu kiirenemise põhjused ei ole üheselt selged. Reaalpalk suurenes 2003. aastal keskmiselt 8,3%, st tootluse kasvust rohkem kui kaks korda enam. Enim tõusid palgad suletud sektoris, kuid tootluse suurenemist edestas palgatõus ka ekspordivas sektoris. Võimalik, et välisnõudluse kasvu ootused olid aasta algul liiga optimistlikud ning see tõi enamikul tegevusaladel kaasa tööjõukulude eeliskasvu.

Valitsemissektor

Tarbimise kasv oli 2003. aastal ka valitsemissektoris kiirem kui aasta varem ja ületas aasta kokkuvõttes 5%. Valitsemissektori kulutused lähenesid 40%le SKP suhtes. Selline kasv sai võimalikuks tänu maksutulude plaanitust paremale laekumisele. Vastupidi ootustele üldine maksukoormus aga ei alanenud, vaid isegi suurenes, jõudes 36,5%ni SKP suhtes. Aastaille 2002–2003 oli iseloomulik, et sisenõudlust toetasid varasemast enam kapitali sissevool ja pangalaenu leibkondadele. Seetõttu püsis tarbimismaksude ja SKP suhe ka 2003. aastal 13–14% tasemel. Oodatust paremini laekus ka tulumaks.

Tulude oodatust parem laekumine oli nii ulatuslik, et erinevalt varasemast ajast jäi keskvalitsuse eelarve praktiliselt tasakaalu isegi IV kvartalis. **Aasta kokkuvõttes oli koondelarve ülejääk 2,6% SKP suhtes. Suurt jooksevkonto puudujääki arvestades oli see majanduspoliitiliselt igati põhjendatud.**

2004. aastaks töötas valitsus välja tasakaalus eelarve. Euroopa Liitu astumisele järgnev kütuse- ja tubakaaktsiisi tõstmine nende ühtlustamise eesmärgil hoiab üldise maksukoormuse kõrgel või isegi suurendab seda. Lisaks põhineb vastuvõetud eelarve küllalt optimistlikul eeldusel, et suudetakse ära kasutada kogu ELi tõukefondidest pakutav raha. Seega on eelarve küllaltki pingeline.

Kassavoogude järgi jätkus ka 2004. a alguses riigieelarve laekumiste suhteliselt tugev kasv ning tulud ületasid kulusid.

Tabel 1.1. Eesti olulisemad majandusnäitajad

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
SKP reaalkasv (%)	4,3	3,9	9,8	4,6	-0,6	7,3	6,5	6,0	4,7
Kaupade ja teenuste ekspordi kasv (%)	31,0	19,5	42,7	16,7	0,6	38,8	7,0	-1,3	9,2
Kaupade ja teenuste impordi kasv (%)	27,2	25,9	39,8	15,0	-5,4	36,2	6,7	5,8	8,0
Jooksevkonto saldo (% SKP suhtes)	-4,4	-9,2	-12,2	-9,2	-4,7	-5,8	-6,0	-12,3	-13,7
Üldvalitsuse eelarve tasakaal (% SKP suhtes)	-1,2	-1,5	2,2	-0,3	-4,6	-0,7	0,4	1,2	2,6
Tarbijahinna 12 kuu indeks (%)	29,0	23,1	11,2	8,2	3,3	4,0	5,8	3,6	1,3
Ekspordihinna 12 kuu indeks (%)	15,1	11,3	7,5	2,1	-0,4	7,8	32,9	4,0	6,6
Kommertspankade koondbilansi maht (% SKP suhtes)	38,0	43,8	63,4	55,7	61,7	66,3	70,8	75,6	84,8
Välisomandi osakaal pangasektoris (% aktsiakapitalist)	29,0	33,4	44,2	60,7	61,6	83,6	85,4	86,4	85,7
Kommertspankade kapitali adekvaatsus (%)	14,5	12,4	13,6	17,0	16,1	13,2	14,4	15,5	14,5
Täise muut (%)		60,3	65,6	-65,8	38,3	10,1	4,7	20,6	34,4
Kommertspankade koondportelli maht (% SKP suhtes)	17,4	23,5	33,3	32,5	34,9	39,3	42,2	44,7	58,7
M2 (% SKP suhtes)	26,5	28,3	32,0	29,0	34,5	37,8	42,2	41,7	43,2
3 kuu Talibor (% aastas keskmine)		8,0	8,6	13,9	7,8	5,7	5,3	3,9	2,9